

*Összeállította: az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség
baleset-elhárítási és munkavédelmi osztálya*

TARTALOM

1. Mikó Lajos alezredes: Baleset-elhárítás, baleset- és környezetvédelem c. önálló témakör (tantárgy) beállításának szükségessége és lehetősége a Katonai Akadémián.
2. Blaschke Henrik kinevezett polgári alkalmazott: A katonai tevékenységhez kapcsolódó munkahelyi környezeti károsító hatások, egészségkárosodások veszélyei, *mechanikus rezgés (vibráció)*.
3. Munkavédelemmel kapcsolatos új jogszabályok.

Baleset-elhárítás, baleset- és környezetvédelem c. önálló témakör (tantárgy) beállításának szükségessége és lehetősége a Katonai Akadémián

Mikó Lajos alezredes

A tudományos-technikai és a hadügyi forradalom egyre gyorsuló tempójának vagyunk a részesei. A fejlődés eredménye az élettépmó olyan fokú felgyorsulása, amiről elődeink álmodni sem mertek volna, másrészt – éppen ennek eredményeképpen – az embereket érintő behatások és ingerek előtérbe kerülése, amelyek közül soknak a létezését csak a legutóbbi időben ismertük fel. A gyors fejlődés velejárójaként a tervezők alapvetően a gépek (eszközök, szerszámok, fegyverzet, a harci technika) hatékonyságának biztosítására, illetve megoldására koncentráltak elsősorban.

A technika rohamos fejlődése, az új fegyverek – főleg a tömegpusztító fegyverek –, valamint a korszerű páncélozott-szállító harcjárművek, harckocsik tömeges elterjedése, az automatikus és félautomata vezérlőrendszerek bevezetése stb. megváltoztatta az ember szerepét, helyét, feladatát, és módosította a fizikai és a szellemi munka arányát a hadseregben.

Az új körülmények és feltételek hatására a gyakorlatok, a belső építő-karbantartó-kiképző munka során számos, különféle veszélyforrással kell számolni. Ha ezek negatív hatásait időben nem ismerjük fel, és nem szorítjuk vissza, akkor a harckészültség csökkenésével kell számolni. Ezért van nagy jelentősége a hadseregben és a társadalmi-gazdasági élet minden területén a munka- és környezetvédelemnek, mint olyan komplex tevékenységnek, amely az egész társadalom érdekét szolgálja.

Ezen a téren végbement fejlődést, illetve társadalmi követelményeket a hadseregben megjelent új szabályzatok is tükrözik. A Szolgálati Szabályzat II. fejezet 42. oldalának 1. bekezdésében a parancsnok kötetmei között előírja: ... „- biztonsá alárendeltjei számára az előírt munkakörülményeket, óvja egészségüket és testi épségüket, szigorúan követelje meg a baleset-elhárítási és tűzvédelmi rendszabályok maradéktalan betartását, hozzon a helyi viszonyoknak megfelelő kiképzítő rendszabályokat.”

A Szolgálati Szabályzat előírásai mellett alapvető jelentőségű az 1976-ban kiadott Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat megjelenése és bevezetése. Ezzel a néphadseregünk eleget tett a társadalmi elvárásoknak, a különféle törvényekben és a Munka Törvénykönyvében megfogalmazottaknak.

A társadalmi igényeknek és követelményeknek megfelelően a közép- és felsőszintű vezetők képzésénél – a polgári egyetemeken és főiskolákon – már korábban bevezették „A munkavédelem” c. önálló tantárgy oktatását, amelynek keretében tanítják: a baleset-elhárítást, a baleset-megelőzést, a biztonságtechnikát, az ergonómiát, a mérnöki lélektant, a munkaegészségügyet, a munkatant, az üzeme-gészségügyet stb. E tekintetben viszont a néphadsereg főiskoláira és az Akadémiára vonatkozó képzési „Követelmények” és ennek alapján jóváhagyott „Tematicai programok” nagyon hiányosak és feltétlen mielőbbi alapos korrekcióra szorulnak.

A Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat 1. és 2. pontjának figyelmes tanulmányozása azt igazolja, hogy e területen valóban sürgős intézkedésre van szükség. Az idézett szabályzat 2. pontja szerint: „A balesetek, egészségkárosodások megelőzését a katonai feladatok, illetve munkafolyamatok veszélyességének, valamint az anyagi, technikai és tudományos lehetőségeknek megfelelően a legmagasabb színvonalon kell megvalósítani.”

Ahhoz, hogy a katonai középszintű vezetők képzése – a várható beosztások ellátására való felkészítést ezen a téren is maradéktalanul szolgálhassa – szükség van a „Baleset-elhárítás, baleset- és környezetvédelem” (esetleg az egyetemeken ismert „Munkavédelem”) c. önálló témacsoport (esetleg tantárgy) oktatásának mielőbbi bevezetésére. Az ún. békefeladatok ellátásának megszervezése, előkészítése, ellenőrzése érdekében a középszintű katonai vezetőkre – végső soron minden katonai vezetőre – jelentős kötelezettségek hárulnak, pl.: a harckiképzés, a gyakorlatok, a csapatépítkezések stb. előkészítése és levezetése során, a különféle behúrázások megvalósítása, valamint a tisztí állomány nevelése és sokoldalú felkészítése kapcsán. Ahhoz viszont, hogy a parancsnoki (vezetői) kötelességeit a tisztí állomány ezen a téren is a legmagasabb színvonalon legyen képes ellátni, feltétlen szükséges tananyagként oktatni a baleset-elhárítást, a baleset- és környezetvédelem elméleti alapjait, tudományos eredményeit, mindezek gyakorlati alkalmazásának lehetőségeit és módszereit.

Csak ilyen módon lehet reális biztosíték a baleset-elhárítás és a balesetvéde-

lem rendszabályainak maradéktalan megoldására, a vonatkozó szabályzatokban rögzített elvek és követelmények betartására, a miértek, hogyanok és lehetőségek helyszíni összehangolásának eredményes megvalósítására.

A különféle szakmai szabályzatok, segédletek már korábban előírták azokat a rendszabályokat, amelyek betartása kötelező egy adott feladat (mozzanat, tevékenység) elvégzése során. Az ilyen jellegű rendszabályokat – a képzési szintnek megfelelően – a tiszti főiskolákon és az akadémián betartjuk, ami egyben követendő példaként is szolgál a hallgatók előtt. A Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat megjelenése új körülményeket teremtett. A szabályzat előírásait a néphadsereg teljes személyi állományának – a vonatkozó mértékben – ismernie kell. Ezért az akadémián abból indulunk ki, hogy a felvettelt kerülő tisztek részére ezt a szabályzatot már nem kell oktatni, de feltétlen oktatni kell a katonai főiskolákon.

Az utóbbi időben az akadémiái oktatás-nevelés során előtérbe került a béke feladatokra való intenzívebb felkészítés, a parancsnoki munkával összefüggő kérdések (pl.: a harckészültség, a törzsek felkészítése, a csapatok kiképzése, a katonai jogi és igazgatási ismeretek, a csapatgazdálkodás stb.) részletes tanulmányozása. A baleset-elhárítás, a baleset- és környezetvédelem problémáinak – a képzési szintnek megfelelő – tanulmányozása jelenleg nincs megoldva.

A követelményeket, illetve szükségleteket figyelembe véve arra a megállapításra juthatunk, hogy a téma holtpontról való elmozdítása érdekében több probléma, illetve feladat megoldására lenne szükség:

- meg kellene találni a témakör (esetleg önálló tantárgy) gazdáját, illetve felelősét;
- ki kellene dolgozni a tananyagot;
- össze kellene állítani a képzési követelményeket és a tematikai programot;
- fel kellene készíteni az oktatókat.

A javasolt új témacsoport jellegét tekintve – figyelembe véve az akadémián elfogadott tantárgy- és óraelosztás rendszerét – a „Parancsnokok és törzsek felkészítése. A csapatok kiképzése.” c. komplex, gyakorlati jellegű tárgykörbe illene: „Baleset-elhárítás, baleset- és környezetvédelem” címmel. Ez a megoldás lehetővé tenné, hogy a komplex tárgykör oktatásáért felelős fegyvernemi tanszékek vállalják az új témacsoport tanítását. A tanszékeken azt a tanárt kellene kijelölni az új téma oktatására, aki a „Parancsnokok és törzsek felkészítése. A csapatok kiképzése.” c. tárgyköröket tanítja. Ez a megoldás külön szerv, illetve személy beállítását nem igényli. Előnyei közül kiemelhető:

- a témáért felelős tanszék valóban magáénak érezheti az oktatási anyagot, mert a meghatározott – központi jellegű – témákon kívül az órák többségét a saját szakmai feladataira adaptálva taníthatja;
- a KÁBESZ előírásait, az új tankönyv anyagát, valamint a saját szakmai szabályzatokban, utasításokban levő baleset-elhárítási, baleset- és környezetvédelmi előírásokat is konkrét helyzetben – a fegyvernem, szakcsapat szükségletének, alkalmazási, munkavégzési sajátosságainak megfelelően – oktathatják a tanszékek.

A tananyagbázis kiválasztása, illetve kidolgozása kérdésében a nagyobb hagyományokkal rendelkező egyetemek és főiskolák tapasztalatait javasolom figyelembe venni olyan módon, hogy a tananyagot a Magyar Néphadsereg céljai-

nak, feladatainak megfelelően adaptálva, a fegyvernem, a szakcsapat igényét is minél jobban kielégítve kerüljön feldolgozásra, illetve oktatásra.

Ennek az elvnek, illetve követelménynek megfelelően kellene a tananyagot kiválasztani olyan módon, hogy annak kb. 50–60%-a mint központi (törzs-) anyag szerepeljen. A törzsanyag biztosítaná az alapvető, az egész néphadsereg egyformán érvényes baleset-elhárítási, baleset- és környezetvédelmi ismereteket.

A témafelelős szaktanszékekre hárulna a speciális jellegű baleset-elhárítási, baleset- és környezetvédelmi előírások kiválasztása, elemzése, értelemzése, oktatható tananyagként való feldolgozása, valamint a különféle tervek elkészítése során történő alkalmazásuk megkövetelése a tanároktól és a hallgatóktól egyaránt.

A témával való részletesebb foglalkozás az irodalom tanulmányozása alapján a következő tárgykörök oktatását tartom célszerűnek: baleset-elhárítás, balesetvédelem; a munkaegészségügy, a munkapszichológia; a biztonságtechnika; a környezetvédelem, valamint a katonai baleset-elhárítás alapjait.

A tananyag bázisát jelentené egy központi szerkesztésű tankönyv, amely lehetővé tenné a tanárok felkészítését, az egységis ismeretszint biztosítását. Ezen kívül feltétlen szükséges, hogy a tanszékek kellő körültekintéssel adaptálják a saját témáikra az új tananyag gyakorlatias jellegű részeit. Az elméleti tananyaghoz igazodva, a szakmai szabályzatok, utasítások vonatkozó pontjainak alkalmazását a különféle gyakorló és csoportos foglalkozások, tervezési feladatok során lehet eredményesen elmélyíteni.

Véleményem szerint az Akadémia tanszékei – megfelelő gyakorlati segítséggel – képesek és készek – az optimálisan szükséges felkészülési idő biztosítása után – a mai kor követelményeit kielégítő színvonalon oktatni a baleset-elhárítás, a baleset- és környezetvédelem szükséges témaköreit.

A katonai tevékenységhez kapcsolódó munkahelyi környezeti károsító hatások, egészségkárosodások veszélyei

Blaschke Henrik kinevezett polgári alkalmazott

A néphadsereg egészségkárosodással foglalkozó szakembereinek egyre gyakoribb, rendszerint egymással kapcsolatos feladata a szolgálati helyeken előforduló zaj- és rezgésterhelések megítélése, az ezzel kapcsolatos problémák megoldása. A zaj tárgyalása után most a kislefrekvenciás tartományú mechanikai rezgésekkel foglalkozunk.

Mechanikus rezgés (vibráció)

1. Rezgéstani alapfogalmak

Egy részecske (tömeg) mozgását akkor nevezzük mechanikai rezgésnek, ha adott egyensúlyi állapothoz képest az elmozdulás iránya periódikusan ellentétesre változik. Ennek a rezgésnek az időegység alatti számát *frekvenciának* nevezzük.

A rezgés meghatározásához három főparaméter szükséges: *kitérés*, *sebesség* és a *gyorsulás*. A kitérés az a szakasz, melyet a részecske (tömeg) nyugalmi helyzetéből kimozdulva megtesz, a sebesség a tömegmozgás segessége, a gyorsulás pe-